

Làng ở lưng chừng đèo

Tôi trở lại Đắc Lắc vào những ngày giữa đông. Trời xấu. Gió đuổi nhau hun hút dưới chân đèo Phượng Hoàng. Cái tên đèo Phượng Hoàng gợi nhớ đến những trận ác liệt thời chống Mỹ. Cho tới bây giờ vẫn còn dấu tích.

Xã Ea Trang nằm sát quốc lộ 26 gây cho tôi sự chú ý đặc biệt. Không phải nó kang trang, mà vì trên một rẻo đồi trông như nửa chiếc bát vỡ thắp thoáng những căn nhà xinh xinh. Nhìn từ xa nhiều người cứ lầm tưởng đó những quán cà phê... vườn của một ông chủ có óc lãng mạn nào đó? óc tò mò thúc giục tôi làm một chuyến "khảo sát". Vậy là cái hẹn với anh bạn đồng nghiệp đi thăm vườn quốc gia Jooc Đôn đành phải chậm lại.

Tập xe vào một quán nhỏ nằm chênh vênh bên sườn đồi, tôi mang trong mình cái cảm giác của một lữ khách giang hồ ghé chân từu điếm. Chủ quán là một người đàn ông trạc ngoài 50 tuổi. Nhìn phong thái biết ngay một thời làm lính. Quả không sai, anh giới thiệu mình là Trương Công Thắng, chủ tịch Hội cựu chiến binh xã.

Lan man chuyện phiếm một hồi, tôi chỉ tay lên đồi hỏi về "xuất xứ" của những ngôi nhà. Anh Thắng giọng buồn buồn: "Buôn cùi đấy ông ạ. Tất cả có 17 hộ, là đồng bào ÊĐê cả". Thấy tôi ngạc nhiên, anh Thắng cho biết thêm: "Trước đây những hộ này sống chung với 54 hộ khác nhưng được tách riêng ra đây trong chương trình tài trợ của tổ chức PDF Hà Lan - một tổ chức chữ thập đỏ quốc tế". Thăm mừng cho những con người tật nguyền ít khả năng lao động. Tôi cứ hình dung về cuộc sống trong kia đang diễn ra yên ả, thì một căn hộ rộng khoảng 20m2 với giá 7 triệu đồng, thêm mỗi hộ một giếng xây, một con bò cũng là ước mơ cả đời người nghèo? Và nữa, họ còn được chăm sóc y tế cộng đồng. Chia sẻ niềm vui nho nhỏ ấy với anh Trương Công Thắng, anh vẫn chỉ cười buồn? Để mình chứng cho nỗi buồn khó hiểu ấy, anh Thắng dẫn tôi đi "tham quan" làng Phong.

Cảm nhận lúc đầu của tôi về những "căn nhà xinh xinh" biến mất. Nhà mới được xây cất từ đầu năm 2003, nay đã xuống cấp trầm trọng. Đang vào mùa mưa, nên nhà ướt sũng nước; tập tục ở nhà sàn của đồng bào vì thế lại "phát huy giá trị truyền thống" (!) Cũng chỉ có vài ngôi nhà sàn có thể ở được, còn lại hầu hết dột nát. Những chiếc giếng lênh phênh rác rưởi; và bò thì... con mất con còn! Trách nhiệm thuộc về ai ư? Khó có thể quy kết cụ thể. Chỉ có điều ai cũng biết rằng, đồng bào rất cần sự quan tâm sâu sát của chính quyền sở tại.

Bởi trên thực tế, dân trí còn thấp, đồng bào chỉ nhìn thấy mà không thể làm; nếu có làm cũng manh mún. Nói đến dân trí là nói đến sự nghiệp giáo dục. Làng Phong cách trường học khoảng 4 cây số đường nhựa, nhưng trẻ em ở đây một chữ cần đòi không biết. MaPan sinh năm 1951, nói: "Bọn mình coi như bỏ đi rồi. Muốn xin "cái giấy", cái trường cho con em đi học lắm". Con em của làng Phong vẫn bị nhìn bằng ánh mắt phân biệt đối xử, và như thế không biết đến bao giờ họ mới dứt được nỗi mặc cảm, tự ti? ở đây nhiều người không thể nhớ tuổi mình, không có khai sinh; không có đăng ký kết hôn (!?) Con gái lớn lên tự đi "bắt chồng" về ở, cũng là người cùng buôn làng, đã có những chuyện thuộc về vấn đề nhạy cảm xảy ra, cũng bởi không hiểu biết.

Đã sang trưa, bếp của nhiều nhà vẫn lạnh tanh. Một chị tên Mí Nghèng, người ướt như chuột lột, tay xách mấy củ sắn nhìn tôi ngờ ngác khi nghe hỏi nấu cơm chưa! Hầu như mọi người gương mặt ở đây đều ngờ ngác, vô cảm - vô cảm trước biến đổi thời gian (?) Nghe nhịp chày giã gạo tôi không lòng nào nghĩ đến tín hiệu vui mà thơ ca thường ví von. Nhìn vào trong cối những hạt lúa mót còn xanh cứ bết vào nhau. Họ đang thiếu đói. Không, đói thực sự, thèm cơm như thời xưa thèm muối vậy.

Già làng MaTur, một thương binh thời chống Mỹ ao ước: "Sắp đến cái tết người Kinh rồi, mình ưng làm mấy ché rượu cần quá nhưng không có lúa, không có lúa phải thay bằng mì (sắn) thôi". Có thể tôi sẽ biếu già một bao lúa...

Đem vấn đề làng Phong xã Ea Trang ra trao đổi với chánh văn phòng

UBND huyện MaĐrắc, ông Ngô Lương Vĩnh nói chắc như đinh đóng cột rằng: nhà trị giá có 7 triệu đồng, mà với sức gió núi như vậy thì mau xuống cấp là rõ ràng (?) Còn gạo cứu đói? Ông khẳng khái: hàng mấy tấn gạo vẫn đang còn nằm dưới xã (!) Ông còn than thở chính chỗ ông đang ngồi cũng còn có thể dột nữa là!!

Câu chuyện còn đang dang dở, ông Vĩnh “xin phép” đi có việc.

Lúc đã đi rất xa MaĐrắc, không hiểu sao trong tôi giai điệu bài hát “Ơi MaĐrắc!” của nhạc sĩ Nguyễn Cường lại hiện về: “... Tôi đi khắp đất trời cao nguyên không nơi nào đẹp như quê tôi, ơi MaĐrắc!”. Vâng, MaĐrắc vẫn đẹp hoành tráng, nhưng giá như ngôi làng Phong ở lưng chừng đèo kia được đủ đầy no ấm thì trọn vẹn biết bao.

(Văn nghệ Trẻ số 1/2004)